

המרגיש צורך לשתות קודם התפילה, מותר לו לשתות קפה עם חלב וסוכר, אך יתכן שנכון לומר קודם לכן דבר בקשה כגון שמע ה' וחנוני וגו'. (דכיון שבזמננו כל אדם שותה כך, אין זה נחשב משקה חשוב לענין זה, ואין זה דרך גאוה כלל, ולכן כשמרגיש צורך בכך שרי, וכן נהוג עלמא

10. שו"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן יא

אם הלכה רופפת בידך פוק חזי מאי עמא דבר, כי עינינו הרואות לכמה רבנים גדולים וחסידים ואנשי מעשה ששותים הקפה או הט"י בצוקר כשקמים באשמורת לומר סליחות. וכן העומדים בבית ה' בלילות הקמים באשמורת לילי שבת לבקשות, שותים הקפה או הט"י בצוקר גם לאחר עמוד השחר. ויש להם ע"מ שיסמוכו.

הרעב והצמא

11. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ה הלכה ב

וכן הצמא והרעב הרי הן בכלל חולים אם יש בו יכולת לכוין את דעתו יתפלל ואם לאו אל יתפלל עד שיאכל וישתה,

12. בית יוסף אורח חיים סימן פט

ולפי מה שכתב רבינו בסימן צ"ח בשם הר"מ אהא דכל שאין דעתו מיושבת עליו לא יתפלל שאין אנו נזהרים עתה בכל זה לפי שאין אנו מכוונים כל כך בתפילה אפשר דהני נמי יתפללו ואח"כ יאכלו וישתו. ומיהו אם רצו הצמא והרעב לסמוך על דברי הרמב"ם ז"ל הרשות בידם:

13. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן פט סעיף ד

הצמא והרעב, הרי הם בכלל החולים, אם יש בו יכולת לכוין דעתו, יתפלל; ואם לאו, אם רצה אל יתפלל עד שיאכל וישתה.

14. משנה ברורה סימן פט ס"ק כה

(כה) והרעב - הרבה [לבוש]:

(כו) וישתה - משמע שאינו מחוייב מדקאמר אם רוצה והטעם משום דעכשיו בזמן הזה בלא"ה אין מכוונים כ"כ ומ"מ אם רוצה לאכול ולשתות קודם כדי שיכוין מותר ועיין בא"ר:

15. שו"ת עשה לך רב חלק ו סימן ה

והנה זה שפרץ היתר לשתות קפה או תה עם סוכר לפני התפילה למי שאין דעתו מיושבת עליו, נתבאר בפוסקים, אך עוגה לא שמענו מעולם מי שהתיר פרט לחולה, הכונה לאדם חלש מאד בבריאותו.

אלא שבשבת כיון שמאחרים מאד בתפילה, הן רבים עתה עם הארץ, שמרשים לעצמם גם אכילת עוגה, ועל כגון זה כתב רבינו המאירי "ועון גדול הוא". ושבח אני את מנהג הספרדים יוצאי ארצות טורקיה והבלקאן (דוברי לאדינו) שנוהגים עד עצם היום הזה להשכים קום בשבת, וכ"מנהג הצדיקים הראשונים, מתפלל אדם שחרית ומוסף בבית הכנסת ויבוא לביתו ויסעד סעודה שניה וילך לבית המדרש, יקרא וישנה עד המנחה, ויתפלל מנחה, ואח"כ יקבע סעודה שלישית על היין ויאכל וישתה עד מוצאי שבת" (הרמב"ם פרק ל' מהלכות שבת ה'). ואינם זקוקים לטעום מאומה לפני התפילה.

16. ביאור הלכה סימן רפט סעיף א

חובת קידוש - ומי שהותר לו לאכול ולשתות קודם תפילה כגון שהוא לרפואה וכדלעיל סימן פ"ט ס"ג פשוט דצריך לקדש מתחלה:

17. תשובות והנהגות כרך א סימן רסג

בבה"ל (ר"ס רפ"ט) פשיטא ליה מדנפשיה, שאפילו אוכל לרפואה צריך לקדש, וכבר הקדימו בתשו' פרי הארץ סי' ה'

אכילה ושתיה לפני התפילה

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמוד ב

אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב: כל האוכל ושותה ואחר כך מתפלל - עליו הכתוב אומר: ואותי השלכת אחרי גויך, אל תקרי גויך אלא גאיך. אמר הקדוש ברוך הוא: לאחר שנתגאה זה - קבל עליו מלכות שמים.

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ו הלכה ד

אסור לו לאדם שיטעום כלום או שיעשה מלאכה מאחר שיעלה עמוד השחר עד שיתפלל תפלת שחרית,

2. רא"ש מסכת ברכות פרק א סימן י

ואבי העזרי ז"ל כתב דמותר לשתות מים בבקר קודם תפלה דלא שייך במים גאוה:

3. בית יוסף אורח חיים סימן פט

וכתב רבינו הגדול מהר"י אבובז ז"ל דלדעת אבי העזרי מותר לאכול ולשתות אוכלין ומשקין לרפואה קודם שיתפלל דכיון דלרפואה הוא דאכיל ושתי להו ליכא משום גאוה

4. בית יוסף אורח חיים סימן פט

וזכורני שראיתי כתוב בספר אחד שמתיר לשתות אפילו בשבת ויום טוב ולא מיתסר מפני שלא קידש משום דכל שלא התפלל אכתי לא מטי זמן קידוש [בדק הבית] והוא מ"ש רבינו שהיה נוהג הרא"ש [עד כאן]: וזה נראה עיקר וכל שכן שיש פוסקים שמתירים לשתות מים קודם קידוש

5. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן פט סעיף ג

אסור לו להתעסק בצרכיו ולא לאכול ולא לשתות, אבל מים מותר לשתות קודם תפילה, בין בחול ובין בשבת וי"ט. וכן אוכלים ומשקין לרפואה, מותר.

6. שו"ת רדב"ז חלק ד סימן רלח (אלף שט)

(אלף שט) שאלה שאלת אם מותר לשתות מים וצוק"ר /סוכר/ קודם שיתפלל דע שאם אינו חולה אסור ואין לך גאוה גדולה מזו אבל אם שותה אותו לרפואה אין כאן גאוה ומותר.

7. מחצית השקל אורח חיים סימן פט ס"ק יא

וכתב הפרי חדש [אות ג] אבל מים עם צוק"ר אסור. וכתב עוד והוא הדין קאפ"ע מותר לשתות קודם תפילה. כדי שיוכל לכוין דעתו בתפילה. והיינו בני אדם הרגילים בקאפ"ע בשחר. אבל קאפ"ע עם צוקר אסור:

8. משנה ברורה סימן פט ס"ק כב

וטי"א וקאפ"ע מותר לשתותו קודם תפילה כדי שיוכל לכוין דעתו ולהתפלל ובפרט בהמקומות שרגילין בהם ואין מתיישב הדעת בלתם וכ"ז בלא צוקער ובלא חלב [אחרונים] והעולם נוהגין להקל לשתות עם צוקער ואפשר דכוונת האחרונים וכן הרדב"ז שכתב דעם צוקער אין לך גאוה גדולה מזו קודם התפילה רק אם נותן הצוקער בתוך הטי"א למתקו דזהו אסור קודם התפילה אבל אם לוקח מעט צוק"ר בפיו בעת השתייה ובלתי זה אין יכול לשתות הטי"א אין זה בכלל גאוה. היוצא מדברינו דבנתינת הצוק"ר בתוך הטי"א או לאכול מעט מיני תרגימא בעת השתייה כדי שלא לשתות הטי"א וקאפ"ע אליבא ריקנא אין שום צד להקל בזה קודם התפילה אם לא מי שיש לו חלישת הלב והוא צריך זה לרפואה. ומ"מ טוב שיאמר מתחילה עכ"פ פרשת שמע ישראל.

הובא בעיקרי הד"ט, ושמעתי דיש מפקפקים בזה כיון שיסוד חיוב קידוש ביום משום שנאמר וקראת לשבת עונג והיינו כשאוכל להתענג, ומה"ט לפני התפלה לא חל החיוב, שעדיין אינו זמן העונג ולכן מותר לשתות טה, הוא הדין כשאנו אוכל אלא מעט כדי שלא יהא רעב אינו מקדש עלה כיון שלפני התפילה אסור לאכול יותר אין בזה כדי לקדש עלה, ולפי זה תלוי אם לפי הרפואה צריך לאכול ארוחה מזונו עם פירות ועוד פשיטא שצריכים קידוש, אבל מעט מזונו לבד בחולה להשקיט לבבו אין צורך לקדש לפני התפלה. ומיהו יש ליזהר ולא כל הרוצה ליטול את השם "חלש" להתיר טעימה יבוא ויטול, ומותר לאכול רק כדי צרכו, להשקיט לבבו קצת מזונו ובצינעא דוקא, אבל לאכול ולהתענג כהנ"ל אסור

18. שו"ת אור לציון חלק ב פרק כ - דיני קידוש בשבת אות יד שאלה. אדם שצריך לאכול קודם תפילת שחרית, כגון חולה וכדומה, האם צריך לקדש קודם שיאכל. תשובה. אין צריך לקדש, ואחר התפילה יקדש על היין.

חובת האשה בקידוש

19. מגן אברהם סימן קו ס"ק ב מצות עשה. כ"כ הרמב"ם דס"ל דתפלה מ"ע דאורייתא היא דכתיב ולעבדו בכל לבבכם וכו' אך מדאורייתא די בפעם אחד ביום ובכל נוסח שירצה ולכן נהגו רוב נשים שאין מתפללות בתמידות משום דאומרי' מיד בבוקר סמוך לנטילה איזה בקשה ומדאורייתא די בזה ואפשר שגם חכמים לא חייבום יותר

20. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן קא עכ"פ אלו שרשאות לאכול קודם התפלה אם צריכות בשבת ויו"ט לעשות קידוש כדכתב המ"ב בביאור הלכה סימן רפ"ט סעי' א' באנשים הנה לע"ד באשתו אינה צריכה לקדש דהרי היא משועבדת לבעלה לאכול דוקא עמו וכיון שבעלה אסור לאכול קודם התפלה וא"ל לו לאכול הסעודה קודם התפלה אין זה זמן אכילה גם לה שלכן לא חל חובת קידוש גם עליה ומותרת לאכול בלא קידוש. ... אבל מ"מ כשכבר התפלל בעלה ורשאי לקדש ולאכול אך שרוצה לחכות מאיזה טעם וצורך כיון שכבר חל חובת הקידוש על בעלה חל ממילא גם עליה ותצטרך לקדש אם רוצה לאכול איזה דבר קודם שירצה בעלה לאכול, ואף שנמצא לפ"ז דאם היא התפללה כבר ובעלה עדיין לא התפלל נמי תוכל לאכול בלא קידוש מאחר דלא חל חובת קידוש על בעלה לא נראה למעשה לעשות כן, דבדבר המצוי שהוא אכילה דאחר התפלה שייך לומר לא פלוג ורק באכילה דקודם התפלה שלא מצוי לא שייך לומר לא פליג /פלוג/ ורשאה לאכול בלא קידוש כפי הדין להאשה כדכתבתי אבל להבנות שאין להן שום שעבוד מסתבר שאם צריכות לאכול קודם התפלה יצטרכו לקדש קודם לסברת באור הלכה כמו לבנים, שאף שהאב והאם מקפידין שלא יאכלו בעצמן אלא דוקא בסעודה אחת עמהם לא מסתבר לדמות זה לשעבוד שהוא מדינא.

התחיל לאכול קודם עלות השחר

21. רא"ש מסכת ברכות פרק א סימן י ומצאתי כתוב בשם ר"י ז"ל דאם התחיל לאכול קודם שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר פוסק. אף על גב דאמרינן (שבת דף ט ב) בתפלת המנחה אם התחילו אין מפסיקין. שאני הכא דאסמכוה אקרא ואיכא לאו דלא תאכלו על הדם.

22. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ו הלכה ה

כיון שהגיע זמן מנחה גדולה לא יכנס למרחץ אפילו להזיע עד שיתפלל שמא יתעלף ויבטל מן התפלה, ולא לאכול אפילו אכילת עראי שמא ימשך באכילה ואם התחיל באחת מאלו לא יפסיק אלא גומר ואח"כ מתפלל תפלת מנחה.

23. טור אורח חיים הלכות תפילה סימן פט ואם התחיל לאכול קודם עלות השחר כתב הרמב"ם ז"ל שאין צריך להפסיק וא"ל כתב בשם ר"י שצריך להפסיק

24. בית יוסף אורח חיים סימן פט נראה שספר הרמב"ם מוטעה נזדמן לרבינו דבנוסחי דידן בפ"ו מהלכות תפילה (ה"ה) לא כתב שאינו צריך להפסיק אלא בתפילת המנחה אבל לא בתפילת שחרית או אפשר שנתחלף לרבינו בין הרמב"ם להרשב"א דהרשב"א משמע דסבר הכי כמו שאכתוב בסמוך:

25. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן פט סעיף ה ואם התחיל לאכול קודם עלות השחר, צריך להפסיק. וי"א שא"צ להפסיק.

26. משנה ברורה סימן פט ס"ק כז (כז) התחיל לאכול - אפי' היה בהיתר דהיינו שהיה יותר מחצי שעה עד עה"ש דבתוך הח"ש אסור להתחיל לאכול וכמו שכתב הרמ"א בס' תרנ"ב לגבי לולב וה"ה לגבי ק"ש דאורייתא ודוקא אם אוכל יותר מכביצה דהוי דרך קבע או לשתות בכשיעור זה אבל בפחות מזה מותר עד עה"ש:

27. משנה ברורה סימן פט ס"ק כח ובשם הזהר כתבו האחרונים שאפילו קם בחצות הלילה אסור לטעום קודם שמתפלל וכתב הפמ"ג דדוקא כשהיה ישן ואפשר דשתייה שרי ומדינא אפילו ישן מותר לאכול ולשתות ומ"מ נכון לכתחלה ליזהר בזה אם אינו מוכרח ועיין במחצית השקל שכתב דבתשו' שב יעקב סי' ח' כתב בשם סידור האר"י ז"ל שהרח"ו עצמו כשהיה חלש לבו אכל או שתה איזה דבר לחזק גופו ולא אסר כ"א לאכול למלאות תאוות עי"ש ובח"א כלל ט"ז כ' ג"כ דהקם קודם אור היום ולבו חלש ועי"ז מתבטל מלימודו מותר לאכול:

28. שו"ת אור לציון חלק ב פרק ז - הלכות תפילה אות ח ח. שאלה. מי שקם משנתו קודם עלות השחר, האם מותר לו לאכול לפני התפילה.

תשובה. מי שישן שינת קבע בלילה, אין לו לאכול אחר שקם, עד שיתפלל תפילת שחרית, אף שקם לפני עלות השחר, ומכל מקום לחולה יש להתיר לאכול. וכן יש להתיר לאדם חלש לאכול קודם עלות השחר של תענית ציבור, אם קשה לו התענית בלא שיאכל בליל התענית.